

17. децембар 1960.

Рано ујутро ме је мој домаћин одвезао на аеродром, где сам сео у авион и одлетео према Великом кањону. Ствари сам оставио у Фениксу, јер сам се свакако морао вратити у овај град. За један сат смо стигли у Флагстаф, одакле смо аутомобилом кренули у обилазак Великог кањона. У аутомобилу ме је опет почело хватати очајање, притисак у стомаку. Возили смо се шумом која је била покривена снегом и најзад дошли на ивицу Великог кањона и возили се *East Rim Drive*-ом, све до *Watchtower*-а (лордијанске куле за посматрање кањона). Најпре нисмо ништа видели, јер је цео кањон био испуњен белом маглом, као неким памучним покривачем. Није нас било много у аутомобилу: свега седморо. Поред мене је седео један Енглез са моноклом, који је све време правио шале. Када смо дошли до куле за посматрање, разишли смо се на различите стране, јер смо ту имали два сата да проведемо. Већина је пошла да шета дуж кањона. Ја сам се попео на врх куле и ту сам провео скоро читаво слободно време.

Поглед се пружао у бескрај, а мир допирао одасвуд. Укочено сам гледао у бели покривач огромног простора. Ођедном ми је постало све јасно – пукло ми је пред очима. Ја сам сâм, ја сам јединка у простору и у животу и само од мене зависи како ћу проживети свој век: пријатно или непријатно за мене или за друге. Ја сам сâм одговоран за себе; ја одлучујем у зависности од субјективних и објективних околности – друга је ствар како ће они око мене схватити моје поступке.

Сетио сам се шта ми је лекар рекао у Лос Анђелесу: „Ви се борите са собом. Ја вам могу само помоћи, али се ја за вас не могу борити. Само јака воља може да победи. Ви сте у рингу. Ви се можда борите само са једном руком и све зависи од тога да ли ћете истрајати у рунди да вас не оборе на тло.“ Где је мој непријатељ? У самоме себи. Осећао сам га негде у стомаку и почео сам да се борим против њега. Осетио сам ветар како ми удара у образе. Хладно је. Одједном, магла из кањона је почела да нестаје, да се разилази. За свега неколико минута разбистрила су се обзорја: указао се величанствени Велики кањон са реком доле у дубини и стењем разбацаним свуда наоколо. Разбистрила су се обзорја и око мене и у мени, Као да сам нестао у пространству, као да сам се осетио делићем овог величанственог призора. Ветар је донео светлост кањону; сунце које је играло по белом снежном покривачу и стењу. Мени је светлост могла да донесе само моја воља. Видећу да ли је довољно јака. У пространству природе добила је снагу.

Опет смо се састали у аутомобилу и вратили у Флагстаф, где смо вечерали и преноћили. Тек сам за време вечере приметио да је Енглеz са моноклом заиста духовит. Тек сам га сада у потпуности перципирао. Тек сам се сада приближио њему, као бићу, у стварности. Враћао сам се стварности; враћао сам се из пакла подсвести, одакле ми је стварност изгледала као магловит сан.

18. децембар 1960.

Из Флагстафа смо се одвезли у Долину споменика (*Monumental Valley*), која представља Парк племена Навахо (*Navajo Tribal Park*). То је пустиња где живи племе Навахо. Облици стења и планина заиста подсећају на називе које носе (Орлова Стена, Краљ на престолу, Кочије, Сестре, Око ветра, Извор, итд.). Путовање је трајало цело пре подне, до четири сата поподне. Опет смо се вратили једноставности живота који воде Индијанци из племена Ириквај, Мохоук, Онајда, Онондада, Кајуга. Неки Американци их сматрају лењима – они не желе цивилизацију, механизацију и хоће да остану онакви какви су били од давнина: њима се свиђа такав примитиван живот и питање је да ли ико има права да им намеће нове обичаје. А њихов живот има дражи; он је једноставан као ова пустиња у којој живе. Они се не журе и њихов појам о времену је сасвим различит од Американаца који живе око њих. Код једне колибе сам се приближио једном и запитао га шта ради, јер је седео на камену и није обраћао пажњу на нас дошљаке, као и неке девојке и деца. Показао ми је да посматра сунце и чека да види како залази. До заласка сунца било је још пуна два сата!

Црнооки човек је седео и чекао залазак сунца, све остало је за њега било неважно. Имао је права да то чини, на свеопште згражавање једне Американке која није могла да сакрије своје негодовање када сам јој рекао: „Шта има лепше од посматрања заласка сунца?“

Отишли смо даље у обилазак Долине споменика, а Индијанац је остао да чека залазак сунца. Видели смо га ускоро и ми: величанствено је уронило у песак иза стена чудноватог облика.